

สันติอโศก: ความคิดทางการเมืองและการระบอบปัญหาในสมัย รัฐบาลทักษิณ

วสุชน รักษ์ประชาไท¹

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้เป็นการอธิบายกรอบความคิดทางการเมืองของกลุ่มสันติอโศกและมุมมองของพวกเขาที่มีต่อรัฐบาลทักษิณจนเป็นสาเหตุให้สันติอโศกเริ่มออกมาเคลื่อนไหวร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ ในนามพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ปี พ.ศ.2549 โดยในการศึกษาได้อาศัยการทบทวนเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มสันติอโศกผ่านงานศึกษาก่อนหน้า บทความวิชาการ ข่าวสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์แกนนำและมวลชนที่อยู่ในกลุ่มอนุรักษ์นิยม นำมาวิเคราะห์และอธิบายผ่านแนวทางการวิเคราะห์กรอบความคิด การศึกษาพบว่า กรอบความคิดหลักของกลุ่มสันติอโศกคือเรื่องศาสนาโยงเข้ากับการเมืองซึ่งประกอบด้วย 4 แนวคิดย่อยที่สำคัญ ได้แก่ ศาสนาและการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกัน ศาสนามีคุณค่ามากกว่าการเมือง ความสามารถและสิทธิทางการเมืองของแต่ละบุคคลนั้นมีไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับบาป-บุญ และแนวคิดอนุรักษ์ความเป็นไทยในความหมายของชาติ-ศาสนา-กษัตริย์ ซึ่งในช่วงรัฐบาลทักษิณ กลุ่มสันติอโศกมีการสร้างและระบอบปัญหาต่อรัฐบาลและนายกรัฐมนตรีทักษิณว่าขัดกับกรอบความคิดดั้งเดิมของกลุ่ม และเป็นสิ่งจำเป็นที่พวกเขาจะต้องออกมาชุมนุมต่อต้านรัฐบาลทักษิณในปี พ.ศ.2549 ในที่สุด

คำสำคัญ: ศาสนากับการเมือง ขบวนการต่อต้านทักษิณ การวิเคราะห์กรอบความคิด ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
<Email: Vasuchon13@gmail.com>

Santi–Asoke: Political Thought and Diagnostic Framing in The Thaksin Government

Vasuchon Rakprachathai²

ABSTRACT

This article describes the political thought of Santi–Asoke and their views in the Thaksin government, which caused Santi Asoke to start a movement with other networks on behalf of the People’s Alliance for Democracy in 2006. The studies relied on a review of Santi Asoke’s political activism through previous studies, academic articles, Related news, as well as interviews with leaders and the masses belonging to conservative groups, using the framing process theory as a fundamental tool. The studies found that the master frame of Santi–Asoke is religion linked to politics: religion and politics are related, religion is more valuable than politics, political rights are unequal depending on sin and merit, and the concept of Thai–conservative in the meaning of nation–religion–king. During the Thaksin government, Santi–Asoke has created a diagnostic framework and indicates that the government is administering wrong, which caused Santi Asoke to call out and against the Thaksin government in 2006.

Keywords: Virtue Politics, Anti–Thaksin Movement, Conceptual Framework Analysis, Social Movement

² M.A. student, Master of Arts (Government), Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. <Email: Vasuchon13@gmail.com>

บทนำ

นับตั้งแต่ช่วงปลายของทศวรรษ 2540 จนถึงก่อนการรัฐประหารเมื่อ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 ได้ปรากฏหนึ่งในการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญคือการเคลื่อนไหวของ “ขบวนการต่อต้านทักษิณ” ซึ่งนับจุดเริ่มต้นตั้งแต่กลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ ที่ออกมาชุมนุมต่อต้านรัฐบาลทักษิณในช่วงปลายปี พ.ศ.2548 ขบวนการพันธมิตรฯ ในปี พ.ศ.2549 และ พ.ศ.2551 การเคลื่อนไหวย่อย เช่น คนไทยหัวใจรักชาติ องค์กรพิทักษ์สยาม กลุ่มเสื้อหลากสี ไปจนถึงการเคลื่อนไหวขบวนการกปปส. ในช่วง พ.ศ.2556 ถึงก่อนการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม ของ พ.ศ.2557 กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีเป้าหมายหลักเพื่อขัดขวางการทำงานของรัฐบาลที่ทางกลุ่มเชื่อว่ามี ความเกี่ยวข้องกบอดีตนายทักษิณ ชินวัตร ตลอดจนขับไล่ผู้ที่เกี่ยวข้องกบอดีต นายทักษิณให้พ้นจากตำแหน่งทางการเมือง

ภายหลังการเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้านทักษิณเกิดขึ้นได้มีงานจำนวนมากที่ศึกษาตัวขบวนการในมิติที่หลากหลาย และเป็นการศึกษาจากทั้งผู้ที่อยู่ใน ขบวนการเองและจากผู้อยู่นอกขบวนการ โดยงานส่วนใหญ่มุ่งตอบคำถามเกี่ยวกับ ที่มาของขบวนการต่อต้านทักษิณว่ามาจากกลุ่มคนชั้นกลางในกรุงเทพฯ และหัวเมือง ต่างจังหวัดโดยเฉพาะในภาคใต้ที่มีความเหนียวแน่น (Bundhuwong, 2017) ประกอบ ด้วยกลุ่มคนชั้นกลางตั้งแต่ระดับล่างจนถึงคนชั้นกลางระดับบน ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ ถูกหล่อหลอมด้วยอัตลักษณ์ภายใต้ระบบที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย ที่สำคัญคือ ระบบ ดังกล่าวมีความเชื่อมโยงอย่างมากกับสถาบันพระมหากษัตริย์ (Pitidol & Techasun- thornwat, 2017) อีกทั้งภายในขบวนการเคลื่อนไหวยังประกอบด้วยกลุ่มคนที่ หลากหลายทางอุดมการณ์ทั้งอนุรักษนิยมและเสรีนิยม แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลา ต่อมากลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่นกลับมีอำนาจครอบงำในเชิงอุดมการณ์ จนทำให้ ขบวนการต่อต้านทักษิณมีลักษณะการเคลื่อนไหวไปในแนวทางอนุรักษนิยมแบบ “ชาติ-ศาสนา-กษัตริย์” ในที่สุด (Lertchoosakul, 2020)

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการต่อต้านทักษิณในแง่เหตุผลหรือ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว โดยการศึกษาที่ผ่านมาเป็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ขบวนการต่อต้านทักษิณทั้งในช่วงของพันธมิตรฯ และกปปส. เกิดขึ้นจากความไม่ พอใจการกระทำของรัฐบาลที่ทางกลุ่มเชื่อว่าเป็นเครือข่าย เครือญาติของอดีตนายก ทักษิณ ชินวัตร ความไม่พอใจเกิดจากการที่รัฐบาลกระทำที่ไม่เป็นประโยชน์กับ กลุ่มคนบางกลุ่ม และกลุ่มที่เสียประโยชน์จากรัฐบาลส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนชั้นกลาง

จนเป็นเหตุให้เกิดเป็นขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ (Wangkulam, 2010; Kongkirati, 2017)

อย่างไรก็ตามแม้งานศึกษาแนวความคิดภายในขบวนการต่อต้านทักษิณที่ผ่านมาจะอธิบายภาพรวมการเคลื่อนไหวและสาเหตุที่ทำให้เกิดขบวนการพันธมิตรฯ หรือ กปปส. ไปแล้วในหลายประเด็น แต่กลับพบว่ายังขาดมิติเกี่ยวกับกลุ่มขบวนการย่อยที่เข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญ ๆ เพื่อต่อต้านทักษิณมาโดยตลอดตั้งแต่ พ.ศ.2548 ถึง พ.ศ.2557 มีเพียงงานของกนกกรตน์ ที่อธิบายว่าการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณนั้นมีความหลากหลายทั้งในมิติเชิงกลุ่มคน ผู้เข้าร่วมและอุดมการณ์ งานชิ้นนี้อธิบายว่าการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณไม่ได้มีลักษณะเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันทั้งหมด และตลอดการเคลื่อนไหวประกอบไปด้วยกลุ่มอุดมการณ์ย่อยที่แตกต่างกันมีการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ในการนำอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามดังกล่าวยังไม่ได้ลงถึงรายละเอียดของแต่ละกลุ่มอุดมการณ์มากนักว่าแต่ละกลุ่มย่อย ๆ เหล่านั้น มีที่มากรอบความคิด รวมถึงเหตุผลของกลุ่มตนเองในการออกมาต่อต้านทักษิณอย่างไร แต่เป็นเพียงการจำแนกกลุ่มคนที่เข้าร่วมต่อต้านทักษิณออกเป็น 3 กลุ่มอุดมการณ์คือ กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น กลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม กลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ และอธิบายถึงลักษณะพื้นฐานของบุคคลในแต่ละกลุ่มเท่านั้น อาทิ คนในกลุ่มอนุรักษนิยมมีลักษณะที่เติบโตผ่านการปลูกฝังอุดมการณ์อนุรักษนิยมสุดโต่ง หรือบางกรณีเคยสนับสนุนรัฐบาลทหารในการจัดการปราบปรามขบวนการนักศึกษาในช่วงทศวรรษ 2510 (Lertchoosakul, 2017, pp. 57–58)

ในแง่นี้เห็นได้ว่าการศึกษาก่อนหน้าที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นการอธิบายแนวคิดขบวนการต่อต้านทักษิณในภาพรวมเป็นหลัก ที่สำคัญคือยังไม่มียานมากนักที่ศึกษาโดยให้ความสำคัญกับแนวความคิดของกลุ่มการเคลื่อนไหวย่อยภายในขบวนการใหญ่ ซึ่งการศึกษากลุ่มย่อยภายในขบวนการต่อต้านทักษิณโดยรวมเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน เนื่องจากกลุ่มเครือข่ายย่อยต่าง ๆ ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการผลักดันข้อเรียกร้องที่ส่งผลต่อขบวนการใหญ่ ที่สำคัญคือพวกเขาล้วนแต่มีความคิดเฉพาะกลุ่มของตนเองในลักษณะที่แตกต่างออกไปจากการทำความเข้าใจกรอบคิดของขบวนการต่อต้านทักษิณโดยรวม

ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้เขียนเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาแนวคิดของกลุ่มย่อยภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ โดยเลือกศึกษาไปที่กลุ่มสันติอโศกแบบเน้นถึงที่มาในแนวความคิดของพวกเขาก่อนจะเข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านทักษิณ รวมถึงเหตุผลที่ทำให้สันติอโศกตัดสินใจเข้าเป็นกำลังหลักในขบวนการต่อต้านทักษิณในเวลา

ต่อมา ทั้งนี้สันติโคกเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณใน 2 ประการ คือ หนึ่ง กลุ่มสันติโคกถือเป็นกลุ่มที่สำคัญอย่างมากสำหรับการเคลื่อนไหวของ “คนเสื้อเหลือง” โดยพวกเขามีการนำเสนอแนวคิดที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ภายในขบวนการเคลื่อนไหวอย่างชัดเจน เช่น แนวคิดแบบศาสนานิยมสุดขั้ว ศีลธรรมนำการเมือง แนวคิดเหล่านี้ปรากฏอยู่ในทุกช่วงเวลาของการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณทั้งในช่วงพันธมิตรฯ และ กปปส. สอง สันติโคกมีการเคลื่อนไหวทางศาสนากับการเมืองมาอย่างยาวนานแล้ว ทั้งในเหตุการณ์ต่อต้านการทำแท้งในช่วงทศวรรษ 2520 เหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ.2535 ซึ่งแนวความคิดศาสนากับการเมืองของพวกเขาก็ถือเป็นแนวคิดสำคัญอย่างยิ่งที่นำไปสู่ข้อเรียกร้องเรื่อง “การเมืองคนดี” ของขบวนการต่อต้านทักษิณโดยรวม

ในการศึกษากลุ่มสันติโคก บทความชิ้นนี้ได้ใช้แนวการวิเคราะห์กรอบโครงความคิด (framing process) มาเป็นแนวทางในการศึกษา โดยผู้เขียนพยายามตอบคำถามหลัก 2 ข้อ คือ หนึ่ง กลุ่มสันติโคกมีกรอบแนวคิดทางการเมืองในช่วงก่อนการเข้าร่วมต่อต้านทักษิณอย่างไร และสอง แนวคิดทางการเมืองของสันติโคกมีความขัดแย้งกับแนวทางการบริหารประเทศสมัยรัฐบาลทักษิณอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่มาของแนวความคิดภายในขบวนการต่อต้านทักษิณในมิติที่หลากหลายมากขึ้นนอกเหนือจากการเข้าใจแนวคิดและอุดมการณ์ของขบวนการต่อต้านทักษิณในภาพของขบวนการใหญ่ รวมถึงทำให้เห็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทักษิณ กับกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ ช่วงก่อนเกิดขบวนการต่อต้านทักษิณในมิติที่หลากหลายขึ้น นอกเหนือจากการทำความเข้าใจความขัดแย้งหลักระหว่างเครือข่ายของนายสนธิ ลิ้มทองกุล และเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีต่อรัฐบาลทักษิณเพียงเท่านั้น

สำหรับการอธิบายและตอบคำถามการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก โดยเริ่มต้นจาก หนึ่ง เป็นการอธิบายแนวการวิเคราะห์กรอบโครงความคิดและกรอบที่ใช้ในการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญของการวิเคราะห์กรอบโครงความคิดและการระบอบปัญหาของกลุ่มสันติโคก ขณะที่ส่วนที่สอง เป็นส่วนเนื้อหาแบ่งเป็นสองการอธิบายแนวคิดและมุมมองทางการเมืองของชาวสันติโคก และ สาม เป็นการอธิบายว่าในช่วงก่อนที่สันติโคกจะประกาศเข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านทักษิณในต้นปี พ.ศ.2549 พวกเขามีการระบอบปัญหาของระบอบทักษิณเชื่อมโยงกับกรอบความคิดหลักของทางกลุ่มอย่างไรจนเป็นจุดเริ่มต้นให้ชาวสันติโคกออกมาชุมนุมต่อต้านรัฐบาลทักษิณในที่สุด

1. แนวการวิเคราะห์กรอบโครงความคิด (framing process)

บทความนี้มุ่งเน้นไปที่การตีความแนวคิด วาทกรรมที่สร้างและเผยแพร่ออกมาจากกลุ่มสันติอโศกทั้งในส่วนพระ แกนนำกลุ่ม ญาติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมอโศก และวิเคราะห์ว่าในช่วงก่อนการเข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านทักษิณพวกเขามีความขัดแย้งทางความคิดกับรัฐบาลทักษิณอย่างไร ด้วยเหตุนี้ส่วนแรกจึงเป็นการอธิบายแนวการวิเคราะห์กรอบโครงความคิดในเบื้องต้นให้เห็นความสำคัญของทฤษฎีเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และตอบคำถามการศึกษาในส่วนถัดไป

การวิเคราะห์กรอบโครงความคิดเป็นการนำเอาแนวการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรมเข้ามาอธิบายโดยมองว่าความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ ตลอดจนอัตลักษณ์ที่ปรากฏในการเคลื่อนไหวทางสังคมมีลักษณะของกระบวนการสร้างและกำหนดกรอบความหมายขึ้นระหว่างการเคลื่อนไหวอย่างมีลำดับขั้นตอนแต่ไม่มีความแน่นอนตายตัวเพื่อสร้างการรับรู้ให้กับผู้ร่วมขบวนการและสังคมโดยรวม (McAdam, McCarthy, & Zald, 1996, p. 262) บทความชิ้นนี้ได้นำส่วนหนึ่งในทฤษฎีการสร้างกรอบโครงความคิดที่ถูกพัฒนาโดย Benford and Snow นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยเห็นถึงความสำคัญว่า กรอบโครงความคิดสามารถทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวสามารถดำเนินการตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เพราะความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับระดับของการรับรู้ในปัญหาและการระดมมวลชนให้มีการกระทำบางอย่างร่วมกันภายในขบวนการ (McAdam & Snow, 2010, p. 319) หรือกล่าวในอีกความหมายหนึ่งคือ ขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องสร้างการรับรู้และระบุปัญหาต่อประเด็นต่าง ๆ ที่กำลังเรียกร้องอยู่ เพื่อให้สมาชิกในขบวนการเชื่อหรือเข้าใจต่อความหมายที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตามหน้าที่ของกรอบโครงความคิดไม่เพียงแต่รวบรวมมุมมอง ความคิดที่แตกต่างกันเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ต่อสู้ ต่อรองกับแนวความคิดอื่น ๆ หรือเพื่อสร้างความหมายร่วมกันด้วย

ในกลุ่มการเคลื่อนไหวย่อมมีกรอบโครงความคิดหลัก (master frame) หมายถึงการตีความโดยทั่วไปของตัวแสดงในกลุ่มการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างทางเลือกความชอบธรรมให้การกระทำหนึ่ง ๆ หรือสร้างความคับแค้นใจ เติมความไม่พอใจที่มีอยู่ในมวลชนให้ชัดเจนจนปะทุออกมา อย่างไรก็ตามแม้ความจำเป็นของกรอบโครงความคิดหลักคือเพื่อเชื่อมโยงให้คนในกลุ่มเกิดการรับรู้และมีเป้าหมายร่วมกันแต่ไม่จำเป็นว่าทุกกลุ่มการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจะมีกรอบโครงความคิดหลักในแบบ

เดียวกัน เช่น กรอบความคิดอยู่ยุดิธรรม กรอบความคิดแบบขบวนการทางศาสนา (Benford & Snow, 2000, pp. 615–616) หรือแม้แต่แบบขบวนการชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ เป็นต้น ซึ่งหากกลับมาพิจารณาในกรณีศึกษากลุ่มสันติโคก ในการอธิบายแนวคิดและมุมมองทางการเมืองของคนชาวโคก ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดหน้าที่ของกรอบโครงความคิดมาใช้โดยวิเคราะห์ว่ากรอบโครงความคิดหลัก (master frame) ของสันติโคกนั้นมีลักษณะอย่างไร และภายในกรอบโครงความคิดหลักนั้นประกอบด้วยแนวคิดย่อยอย่างไรบ้างที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงพระ แกนนำกลุ่ม การเคลื่อนไหวทางการเมือง รวมถึงญาติธรรมที่เหนียวแน่นกับสันติโคกรวมเข้าด้วยกัน

งานชิ้นนี้มีสมมติฐานว่ากรอบโครงความคิดหลักของกลุ่มสันติโคกในช่วงก่อนเข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านทักษิณ คือ แนวคิดเรื่องศีลธรรมนำการเมือง เนื่องจากพวกเขาเป็นทั้งกลุ่มศาสนาเคร่งครัดและเคยมีประสบการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองมาตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านทักษิณ นอกจากนี้ความคุ้นเคยกับการปฏิบัติธรรมรวมถึงเทศนาธรรมของสมณะโพธิรักษ์ ผู้นำชุมชนโคก ยังมีผลอย่างมากทำให้หลักธรรมพุทธศาสนา กับเรื่องทางการเมืองสามารถเชื่อมถึงกันได้และกลายเป็นกรอบโครงความคิดหลักของสันติโคกในที่สุด กรอบคิดศีลธรรมนำการเมืองนี้เองมีหน้าที่สำคัญทำให้คนในกลุ่มสันติโคกทั้งพระ แกนนำฝ่ายฆราวาส ญาติธรรมเหนียวแน่นกับกลุ่มมีเป้าหมายเดียวกันจนออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ ตลอดจนสร้างความชอบธรรมให้กับสันติโคกในฐานะที่เป็นกลุ่มศาสนาที่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

นอกจากนี้ส่วนหนึ่งของแนวการวิเคราะห์กรอบโครงความคิด Robert and Snow ยังอธิบายว่า สิ่งที่น่าเคลื่อนไหวต้องทำในการสร้างกรอบความคิดหรือกรอบวาทกรรมมีอยู่ 3 กรอบสำคัญ ได้แก่ 1. การสร้างกรอบความคิดในการวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing) 2. การสร้างกรอบความคิดแนวทางออก (prognostic framing) สองขั้นตอนนี้จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการของการระดมทรัพยากรที่ไม่ใช่ทรัพยากรเรื่องทุน แต่เป็นเรื่องของปัญหาความเดือดร้อนที่กลุ่มการเคลื่อนไหวต้องสร้างหรือระบุขึ้นมาและนำเสนอทางออกจากปัญหานั้น และ 3. การสร้างกรอบความคิดในการจูงใจ (motivational framing) หมายถึงการสร้างเหตุผลให้เกิดการกระทำหรือลงมือเคลื่อนไหวของผู้ที่ได้รับการสร้างกรอบความคิดวินิจฉัยปัญหาและทางแก้ไข ทั้งการร่วมสร้างเครื่องมือต่อสู้เพื่อใช้ในการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมที่จะสามารถชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนเห็นด้วย ขั้นตอนนี้เกิดขึ้นหลังมีการระบุปัญหา

และแนวทางออก ซึ่งจะเสมือนเป็นการขยายกรอบวินิจฉัยปัญหา และแนวทางออก อีกด้วย (Pintobtang, 2016, pp. 116–118)

นอกเหนือจากการวิเคราะห์กรอบโครงความคิดหลักของกลุ่มสันติอโคก ผู้เขียนได้นำแนวการวิเคราะห์กระบวนการสร้างกรอบความคิดมาใช้ในการศึกษา การระบุปัญหาของกลุ่มสันติอโคกในช่วงเริ่มต้นเข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านทักษิณ ในนามพันธมิตรฯ พ.ศ.2549 โดยเลือกวิเคราะห์เฉพาะส่วนของการสร้างกรอบ ความคิดในการวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing) คือ พิจารณารวบรวมกลุ่มสันติอโคก มีการกล่าวโทษถึงต้นเหตุของปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงอย่างไร ตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์ทางสังคมหรือรัฐบาลเกิดปัญหาจำเป็นต้องเกิด การเปลี่ยนแปลงและแก้ไข ตามทฤษฎีการสร้างกรอบโครงความคิดในการวินิจฉัย ปัญหานี้การวิเคราะห์ว่าตัวขบวนการมีการระบุปัญหาอย่างไรจะช่วยให้เห็นถึงเหตุผล สำคัญในการออกมาเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม รวมถึงเหตุผล ที่ทำให้คนในกลุ่มการเคลื่อนไหวเห็นพ้องต้องกันในระดับแรกๆว่าอะไรคือสิ่งที่ผิดปกติ และใครหรืออะไรควรถูกตำหนิ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสิ่งที่ปัญหาอยู่ โดยใน ประเด็นนี้ผู้เขียนมีสมมติฐานว่า แกนนำและบุคคลระดับนำของกลุ่มสันติอโคกมีการ ระบุปัญหา คือ รัฐบาลทักษิณขาดคุณธรรมและขัดกับแนวคิดศีลธรรมนำการเมือง ของสันติอโคก การสร้างกรอบโครงวินิจฉัยปัญหานี้มีส่วนสำคัญทำให้นายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร กลายเป็นผู้ถูกกล่าวโทษและต้องรับผิดชอบจากปัญหาที่เกิดขึ้น และเมื่อสันติอโคกระบุปัญหาว่ามาจากรัฐบาลทักษิณเช่นเดียวกันกับกลุ่มเครือข่าย ย่อยอื่น ๆ ที่ออกมาต่อต้านรัฐบาลทักษิณในช่วง พ.ศ.2548 จึงทำให้พวกเขาตัดสินใจ เข้าร่วมกับกลุ่มย่อยอื่น ๆ กลายเป็นขบวนการพันธมิตรฯ ในเวลาต่อมา

ความสำคัญของการนำแนวการวิเคราะห์กรอบโครงความคิดมาเป็นแนวทาง ในการศึกษากลุ่มสันติอโคกในฐานะกลุ่มย่อยหนึ่งในขบวนการต่อต้านทักษิณสามารถ ทำให้เห็นถึง หนึ่ง แนวความคิดทางการเมืองของพวกเขาตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมกับ การต่อต้านทักษิณผ่านการพิจารณาลักษณะของกรอบโครงความคิดหลักของกลุ่ม และ สอง เห็นการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือปัญหาของ กลุ่มสันติอโคกทั้งในระดับกลุ่มลงไปถึงระดับปัจเจกบุคคลที่พวกเขาคิดว่าจำเป็นต้อง แก้ไข หรือออกมาเคลื่อนไหวบนท้องถนนผ่านการพิจารณาว่าในช่วงต้นของ การต่อต้านทักษิณพวกเขามีการระบุปัญหาว่าอย่างไรเพื่อให้คนในกลุ่มรับรู้และมี เป้าหมายร่วมกัน แนวการวิเคราะห์ในลักษณะนี้เป็นการเพิ่มมิติในการศึกษากลุ่มย่อย

ในขบวนการต่อต้านทักษิณ ซึ่งจะแตกต่างจากการใช้ทฤษฎีอื่น ๆ ในแนวทางการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น ทฤษฎีระดมทรัพยากรที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม การแบ่งโครงสร้างองค์กรหรือแกนนำ ยุทธวิธี ขององค์กรการเคลื่อนไหวที่ถูกกำหนดขึ้นโดยแกนนำ หรือทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เน้นปัจจัยภายนอกขบวนการเกี่ยวกับบริบทการเมืองที่อาจเป็นอุปสรรคหรือเอื้อให้เกิดการเติบโต ถดถอย ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแต่ไม่ได้เป็นการทำความเข้าใจการรอบแนวคิดที่อยู่ภายในกลุ่มการเคลื่อนไหวโดยตรง

ในส่วนการเก็บข้อมูลนอกเหนือจากการศึกษาผ่านงานก่อนหน้า บันทึกรายงานข่าวที่เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ผู้เขียนได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเป็นการถามความคิดเห็น มุมมองของแกนนำ และมวลชนเหนียวแน่นในสันติโคกที่มีต่อเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นผ่านมาแล้ว ในส่วนนี้ผู้เขียนได้ตระหนักถึงข้อจำกัดของการสัมภาษณ์ย้อนหลังในเรื่องความทรงจำและการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ในห้วงเวลาสัมภาษณ์อาจมีความคลาดเคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงไปจากห้วงเวลาของเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นหรือที่พวกเขาเคยมีส่วนร่วม ณ เวลานั้นจริง ๆ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่สัมภาษณ์ยังคงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับงานศึกษาชิ้นนี้ เนื่องจากการบอกเล่าประสบการณ์ ความคิดของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสันติโคก แม้จะไม่ได้เกิดขึ้น ณ ห้วงเวลาของการเคลื่อนไหว แต่ก็ทำให้ผู้เขียนเห็นถึงแนวความคิดของพวกเขาที่มีต่อเรื่องทางการเมือง และการเข้าร่วมเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณเช่นเดียวกัน โดยในส่วนถัดไปจะเป็นการอธิบายกรอบคิดทางการเมืองของกลุ่มสันติโคก และการระบุปัญหาของพวกเขาในสมัยรัฐบาลทักษิณ ตามลำดับ

2. แนวคิดทางการเมืองของกลุ่มสันติโคก

ชุมชนโคกหรือที่รู้จักต่อสาธารณะในชื่อสันติโคกเป็นกลุ่มทางศาสนาที่มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2510 ภายใต้การนำของสมณะโพธิรักษ์ โดยในช่วงต้นของการก่อตั้งชุมชนโคกมีลักษณะเป็นชุมชนชาวพุทธทางเลือกอีกทั้งยังวิพากษ์วิจารณ์พุทธศาสนาภายใต้ระเบียบของมหาเถรสมาคมเพื่อทำนุบำรุงศาสนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม (Mackenzie, 2007, p. 117) พวกเขามีการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในด้านการขยายสถานที่ปฏิบัติธรรม และด้านการขยายฐานสมาชิกจนมีการสร้าง “วัดโคก” เพิ่มขึ้นกว่า 5 แห่ง ในระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี และหนึ่งในนั้นคือสถานปฏิบัติธรรม “สันติโคก” (Heikkilä-Horn, 2010, pp. 32-36)

ซึ่งกลายมาเป็นศูนย์กลางของชาวอโคกนับตั้งแต่ก่อตั้งกลุ่มเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ช่วง พ.ศ.2530 พระและญาติธรรมเริ่มมีความเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองมากขึ้นโดยมองว่าศาสนาและการเมืองนั้นแยกออกจากกันไม่ได้ พวกเขาได้มีการแสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าสนับสนุนการจัดตั้งพรรคพลังธรรมเพื่อออกมาเคลื่อนไหวประเด็นทางการเมือง จนปฏิเสธไม่ได้ว่าหลังช่วงการก่อตั้งพรรคพลังธรรมและเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ.2531 เป็นต้นมา ชุมชนอโคกนั้นเริ่มเป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองและมีส่วนอย่างมากในการขับเคลื่อนงานการเมืองของพรรคพลังธรรม (McCargo, 1997; Winitsart, 2001, p. 56) กล่าวอีกความหมายหนึ่งคือ ในช่วงเวลานี้ชุมชนอโคกได้ผันตัวจากกลุ่มศาสนาที่ก่อตั้งเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ศาสนากระแสหลักกลายเป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีมวลชนสนับสนุนทั้งจากพระหรือสมณะในวัดอโคก ญาติธรรม รวมถึงกลุ่มคนชั้นกลางในกรุงเทพฯ ที่ชื่นชอบใน พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ซึ่งการที่สันติอโคกเปลี่ยนจากกลุ่มศาสนามาเป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในกรณีที่ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง และสมณะโพธิรักษ์ สองผู้นำกลุ่มชุมชนอโคกนำญาติธรรมเข้าร่วมชุมนุมขับไล่รัฐบาลในเหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ.2535 ก่อนที่จะเข้าร่วมขับไล่รัฐบาลพรรคไทยรักไทยภายใต้การนำของนายกรัฐมนตริตักษิณชินวัตร ในช่วงขบวนการพันธมิตรฯ ปี พ.ศ.2549 ในที่สุด

ในการตอบคำถามว่ากลุ่มสันติอโคกมีกรอบโครงความคิดทางการเมืองอย่างไร ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการพยายามอธิบายแนวความคิดทางการเมืองที่สะท้อนออกมาผ่านงานเขียนที่ถูกผลิตขึ้นจากกลุ่มสันติอโคก คำให้สัมภาษณ์จากทั้งแกนนำและมวลชนเหนียวแน่นภายในกลุ่ม รวมถึงงานศึกษาก่อนหน้า ซึ่งพบว่า คนในกลุ่มสันติอโคกส่วนใหญ่มีแนวความคิดที่เหมือนกัน คือ หนึ่ง ศาสนาและการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน สอง ศาสนามีส่วนทำให้การเมืองดีขึ้น สาม คนไม่เท่ากันแต่ขึ้นอยู่กับการสั่งสมบุญและบาป และสี่ แนวคิดอนุรักษ์ความเป็นไทยประกอบด้วย ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้ดำรงอยู่ได้ในสังคม ความคิดที่เหมือนกันเช่นนี้เป็นผลมาจากการสั่งต่อความคิด ความเชื่อภายในกลุ่ม และวัฒนธรรมที่คุ้นเคยกับทั้งเรื่องทางการเมืองและทางศาสนาอันเป็นอัตลักษณ์สำคัญของพวกเขา ซึ่งทำให้เห็นได้ว่ากลุ่มสันติอโคกมีกรอบโครงความคิดหลักคือเรื่องศีลธรรมนำการเมืองรอบคตินี้ มีหน้าที่ทำให้พระ กลุ่มการเมือง ญาติธรรม สามารถรวมกันได้อย่างเหนียวแน่น และเห็นพ้องถึงการออกมาร่วมเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณร่วมกัน

2.1 ศาสนาและการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน

แนวคิดแรกอันเป็นที่มาของกรอบโครงความคิดศีลธรรมนำการเมือง คือ ศาสนาและการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน แนวคิดนี้มีความแตกต่างจากชาวพุทธบางคนหรือบางกลุ่มที่อาจมีทัศนะว่า ศาสนากับการเมืองเป็นสิ่งที่แปลกแยกจากกัน ในประเด็นนี้สมณะโพธิรักษ์ผู้นำชุมชนอโศกกลับอธิบายว่า พุทธศาสนากับการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องและอิงอาศัยกัน ชาวพุทธไม่ควรหลีกเลี่ยงการเมือง แต่ควรเอาใจใส่และทำให้การเมืองเป็นสิ่งที่ “ชอบธรรม” โดยเห็นได้จากเหตุการณ์ธรรมดหนึ่งของสมณะโพธิรักษ์ที่ระบุว่า งานการเมืองเป็นงานสร้าง “ระบบ” เป็นงานสร้าง “โครงสร้าง” งานศาสนาเป็นงานสร้าง “คน” ให้เป็นคนดี แล้วคนดีจะไปสร้าง “ระบบ” หรือโครงสร้างแม้จะดีแต่ถ้าคนไม่ดีสังคมก็จะแย่ จะเสื่อมเลวร้ายได้ “ถ้าเราไม่ใช่นักการเมือง ไม่ได้เล่นการเมือง ไม่ได้ยุ่งการเมือง หรือไม่ได้ทำงานการเมือง เราก็คงไม่สนใจศึกษาสอดส่องดูแลการเมืองของชาติ และดูแลนักการเมืองว่าทำงานการเมืองกันอย่างไร ร้ายที่สุดก็คือ หลงผิดว่าเราเองไม่มีหน้าที่ ไม่มีสิทธิ์แสดงความเห็น สิ่งนี้คืออันตราย เพราะบ้านเมืองแบบนี้ประชาธิปไตยไม่มีทางเติบโต” (Sirikanchana, 1997, p. 120)

ข้อความข้างต้นปรากฏในวารสารที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ภายในชุมชนอโศก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในเทศนาธรรมของสมณะโพธิรักษ์ผู้นำทางจิตวิญญาณสูงสุดของคนในชุมชน จากทัศนะดังกล่าวแสดงว่า สมณะโพธิรักษ์เห็นว่าการเมืองต้องมีพื้นฐานจากหลักธรรมทางศาสนาจึงจะเป็นการเมืองที่ถูกต้องและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนได้ การปฏิบัติธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะสร้าง “คนดี” นักการเมืองที่ดี เพื่อให้เข้าไปวางระบบการเมืองที่ดีเป็นลำดับขึ้นไป

นอกจากนี้การให้สัมภาษณ์ของญาติธรรมเหนียวแน่นในชุมชนอโศกยังแสดงให้เห็นถึงแนวคิดศาสนาและการเมืองเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันด้วย จากการสัมภาษณ์ญาติธรรมเหนียวแน่นของกลุ่มสันติอโศกท่านหนึ่งอธิบายว่า เขาได้รับการสั่งสอนจากโพธิรักษ์อย่างสม่ำเสมอว่าธรรมะโดยทั่วไปสอนให้คนทำดี ปฏิบัติดี การทำดีในลักษณะนี้เป็นเพียงการทำดีอยู่เฉย ๆ คือเราเป็นคนดีแต่ก็ไม่มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงสังคม หรืออย่างน้อยที่สุดคือเพื่อน หรือคนในครอบครัวที่ใกล้ชิดของเรา อย่างไรก็ตามสำหรับชาวอโศกนั้นแตกต่างออกไปเนื่องจาก ในฐานะชาวพุทธที่เข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริงได้ปฏิบัติตนจนเป็นคนดีแล้ว สิ่งที่ต้องทำต่อสำหรับชาวอโศกคือการเผยแผ่ความดี หลักธรรมที่ดีเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น และในแง่นี้ญาติธรรมของสันติอโศกจึงเห็นว่าศาสนาและการเมืองจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันอยู่เสมอ

...เราศรัทธาในพ่อท่าน (สมณะโพธิรักษ์) เพราะท่านสอนต่างจากคนอื่นธรรมดาทั่วไปสอนให้คนทำดี แต่ทำดีอยู่เฉย ๆ ก็ไม่ได้อะไร เราทำดีแล้ว เราต้องออกมาช่วยบ้านเมืองให้ดีขึ้นด้วย อย่างนั้นถึงเรียกว่าทำดีตามพุทธศาสนา และเราก็เชื่ออย่างนั้น พ่อครูโพธิรักษ์เป็นผู้ที่ก้าวไกลมาก ศาสนากับการเมืองห้ามแยกออกจากกันเด็ดขาด เหมือนอย่างมหาตมะคานธี เราหมั่นทำดีแล้วอยู่เฉย ๆ แต่ในวัดมันไม่ได้ก็ต้องออกมาช่วยกัน ช่วยบ้านเมือง

(ดาวเพ็ญ นาวาบุญนิยม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2562)

ในมุมมองของคนในสันติอโศก นอกจากศาสนาจะเป็นเรื่องเดียวกับการเมืองในแง่ที่ส่งเสริมให้เป็นคนดีหรือนักการเมืองที่ดีแล้ว ศาสนายังเป็นตัวส่งเสริมให้การเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะคนหรือประชาชนเป็นส่วนสำคัญในระบบประชาธิปไตย และในเมื่อหลักการทางศาสนาที่เน้นไปที่การพัฒนาคุณธรรม และจิตสำนึกจะช่วยทำให้คนนั้นมีการคิดอย่างมีสติ ในอีกความหมายหนึ่งคือช่วยพัฒนาคนให้ดียิ่งขึ้น ในแง่นี้จึงทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้นไปด้วย คำสอนของสมณะโพธิรักษ์ในลักษณะนี้มีส่วนที่สนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งส่งผลให้ชาวอโศกหลายคนเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองกับพรรคพลังธรรม รวมถึงได้มีบทบาทในการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ (Sirikanchana, 1997, p. 121) โดยเทศนาธรรมของสมณะโพธิรักษ์เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในเรื่องนี้ว่า การเมืองเรื่องไหนที่ดีหรือเป็นที่เดือดร้อนของประชาชนต้องช่วยกันรณรงค์ เคลื่อนไหวให้รัฐบาล ให้รัฐสภารับรู้ ทั้งในสภาและนอกสภา ในสภา ก็โดยการเลือกผู้แทนประชาชน มีอะไรก็บอกผู้แทนฯ นอกสภาประชาชนก็ทำกันเองได้ โดยไม่ผิดกฎหมาย ทำได้มากวิธี แม้แต่การชุมนุมประท้วงอย่างสันติ เมื่อคราวเห็นสมควร ไม่ผิดกฎหมายแต่ประการใด นี่คือการประชาธิปไตยและประชาธิปไตยต้องระลึกถึงหลัก 4 ประการ ที่ใช้กันอย่างสำคัญเสมอ 1. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน 2. ถือเสียงข้างมากเป็นหลัก 3. ปกป้องอารักขาฝ่ายมีเสียงส่วนน้อย และ 4. ถือหลักกฎหมายเป็นใหญ่ (Sirikanchana, 1997, pp. 120-121)

นอกจากนี้แล้วทัศนะของแกนนำท่านหนึ่งที่มีส่วนอย่างมากในกิจกรรมทางการเมืองของสันติอโศก หน่วยกองทัพนธรรม รวมไปถึงในช่วงที่เข้าร่วมกับ

ขบวนการพันธมิตรฯ ยังแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่ศาสนาเป็นเรื่องเดียวกับการเมืองอย่างแยกขาดไม่ได้ เขาอธิบายว่า

...ถึงแม้เรื่องของศาสนาหรือหลักธรรมที่ออกจากการเทศนาของสมณะโพธิรักษ์โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องทางธรรม แต่ในความเป็นจริงแล้ว เรื่องทางธรรมเหล่านี้สามารถนำมาปรับใช้กับเรื่องทางโลกได้เป็นอย่างดีตัวอย่างเช่น หลักสันติ อหิงสา หลักการเหล่านี้เป็นเรื่องทางธรรม แต่เมื่อเรานำใช้ในทางโลกผ่านการชุมนุมการชุมนุมก็สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและได้รับชัยชนะ

(แซมดิน เลิศบุศย์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2562)

ในแง่นี้เห็นได้ว่า ชาวอโคกทั้งในส่วนของพระ แกนนำนุชนวม รวมไปถึงสมาชิกชาวอโคกโดยทั่วไปต่างมีแนวความคิดแบบเดียวกันคือ พวกเขาเห็นว่าศาสนากับการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน ศาสนาไม่ควรแยกออกจากการเมืองเหมือนอย่างชาวพุทธโดยทั่วไปหรือพุทธศาสนาในแนวคิดของมหาเถรสมาคมที่เห็นว่าศาสนาเป็นเรื่องทางธรรมที่ไม่ควรเข้าไปยุ่งการเมือง สำหรับชาวอโคกแล้วศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญในการส่งเสริมการเมืองให้ดีขึ้นเช่นเดียวกับที่ธรรมะช่วยส่งเสริมคนทั่วไปให้ดีขึ้น

อย่างไรก็ดีเป็นที่น่าสังเกตในเรื่องแนวคิดส่วนหนึ่งที่ว่าศาสนาจะส่งเสริมการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย หากพิจารณาจากทัศนะของผู้นำชุมชนอโคก รวมถึงแกนนำกลุ่มการเคลื่อนไหวสันตโตโคกจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยในแนวคิดของสันตโตโคกหมายถึง การเน้นคุณธรรม ผู้นำที่ประพฤติตนเป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นหลักสำคัญ มากกว่าเน้นเรื่องสิทธิ เสรีภาพ เสมอภาคเท่าเทียม อันเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย

2.2 คุณธรรมนำการเมือง

แนวคิดนี้เป็นหลักสำคัญของกรอบคิดศีลธรรมนำการเมือง แม้ว่าศาสนาและการเมืองจะเป็นเรื่องเดียวกันแต่สำหรับชาวอโคกไม่ได้มองว่าทั้งสองเรื่องนี้มีคุณค่าเท่ากัน เรื่องทางศาสนามีคุณค่าและเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญมากกว่าเรื่องทางการเมือง กล่าวคือ พวกเขามีแนวคิดว่าหากศาสนาดีผู้คนส่วนใหญ่มีศีลธรรมเมื่อนั้นการเมืองจึงจะดีตาม ในทางกลับกันการเมืองจะไม่สามารถดีได้หากไม่มี

ศาสนาหรือผู้คนที่มีความศรัทธาเป็นคนที่น่า เหนือทำให้ชาวอโศกเห็นว่าคุณธรรมควรเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเข้าไปควบคุมเรื่องทางการเมือง

แนวคิดคุณธรรมนำการเมืองเริ่มปรากฏเด่นชัดในชุมชนอโศกในช่วงที่ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เคลื่อนไหวทางการเมืองในปี พ.ศ.2525 โดยสะท้อนให้เห็นได้จากการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองต่อสาธารณะ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พล.ต.จำลอง กล่าวว่า เรื่องทางการเมืองไม่สามารถแยกจากเรื่องทางศาสนาได้ การเมืองนั้นต้องการคนดีในการเข้ามาทำหน้าที่ ซึ่งเหตุการณ์ในการเมืองไทยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่านักการเมืองนั้นเป็นส่วนสำคัญ ทำให้การเมืองสกปรก นักการเมืองส่วนใหญ่มุ่งแต่หาประโยชน์เข้าตัวเองผ่านการคอร์รัปชัน จำลองได้กล่าวถึงความสำคัญของศาสนาโดยเฉพาะเรื่องของศีลธรรม โดยอธิบายว่า ศีลธรรมจะเป็นตัวช่วยทำความสะอาดการเมืองพร้อมกับเชิญชวนให้ประชาชนจัดกิจกรรมทางการเมืองในวัดและจัดตั้งพรรคใหม่โดยจะคัดเลือกผู้สมัครที่เห็นว่าเป็นผู้ “ใสสะอาด” ไม่เคยแปดเปื้อนในทางการเมือง (McCargo, 1997, p. 85) และ “เราเห็นแก่ส่วนรวม เราต้องการวัดค่าของสังคมว่า เมื่อเราได้ทำงานเสียสละมาโดยตลอดต่อส่วนรวม เรามีความรู้เรื่องการบริหาร เรามีคุณธรรมชัดเจนมาก เราเสียสละ เรามีความรู้ความสามารถอย่างนี้ประชาชนจะเลือกเราไหม ฉะนั้นในการสมัครรับเลือกตั้ง ผมก็บอกประชาชนว่าให้เทียบตัวต่อตัวเลยระหว่างผมกับผู้สมัครรายอื่น ๆ 1. ในเรื่องคุณธรรมเอามาเทียบกับ 2. ประสบการณ์ 3. ความรู้ ผมไปเรียนปริญญาโทมา และผมเป็นนักการเมืองคนเดียวที่ถือศีล 8 และก็ปฏิบัติตามนั้นด้วย ซึ่งทำไปเพื่อเสียสละให้มากขึ้น ๆ ถ้าเราเอาชนะใจตัวเองได้ เราก็สามารถเสียสละเพื่อส่วนรวมได้ เรามั่นใจในเรื่องนี้ว่าเวลาใครเขาจะเลือกใครเข้ามาเป็นผู้ว่าฯ ต้องเลือกตั้งคนดีและเก่งด้วย เราคิดว่าเรามีความพร้อมที่จะเข้าไปให้ประชาชนเลือก” (Yomcharon, 1994, p. 66)

คำสัมภาษณ์ พล.ต.จำลอง ข้างต้น ในประเด็นเหตุผลการลงสมัครผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดคุณธรรมนำการเมืองอย่างชัดเจน ซึ่งคำกล่าวนี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้มวลชนในกลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่า ผู้ที่เหมาะสมในการเข้าสู่การเมืองต้องประกอบด้วยสองส่วน ส่วนแรก คือความสามารถอันประกอบด้วยประสบการณ์ และความรู้ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมือง ในขณะที่ส่วนที่สอง ซึ่งจากข้อความดังกล่าวเห็นได้ว่า พล.ต.จำลอง ค่อนข้างให้ความสำคัญและเป็นสิ่งที่คิดว่าตัวเองนั้นมีพร้อมมากกว่านักการเมืองคนอื่น ๆ นั่นคือเรื่องของ

“คุณธรรม” การที่นักการเมืองมีคุณธรรมทำให้รู้จักการเสียสละ ซึ่งแน่นอนว่างานการเมืองคืองานที่เสียสละเพื่อสังคมส่วนรวมจะทำให้การบริหารงานและพัฒนาบ้านเมืองนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในแง่นี้ทำให้การเมืองที่มีคุณธรรมเป็นหลักจึงเป็นสิ่งที่อยู่เหนือกว่าการเมืองที่ไม่มีการกล่าวถึงเรื่องของคุณธรรมหรือในบทสัมภาษณ์ที่ พล.ต.จำลอง เปரியบว่า ใครจะเข้ามาเป็นผู้ว่าต้องเป็นคนเก่งและเป็นคนดีด้วยในเวลาเดียวกัน

นอกจากนี้ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ยังได้ผลักดันความคิดทางการเมืองในเรื่องคุณธรรมนำการเมืองผ่านการดำเนินงานทางการเมืองของพรรคพลังธรรม เห็นได้ชัดจากข้อปฏิบัติอันเป็นสัญญาประชาคมของพรรค 4 ข้อได้แก่ 1. หวังและรับเฉพาะสิ่งที่พึงได้โดยชอบธรรมเท่านั้น 2. ไม่ซื้อเสียง ไม่แจกข้าวของเพื่อแลกกับคะแนนเสียง 3. ไม่หวังและแย่งกันเป็นใหญ่ 4. ไม่ไปปดมดเท็จ จ้วงจาบ หยาบช้ำ ให้ร้ายป้ายสี (Yomcharon, 1994, p. 100) จะเห็นได้ว่าข้อปฏิบัติเหล่านี้ล้วนแต่แสดงถึงการให้ความสำคัญกับคุณธรรม และการถือศีล 5 เพื่อใช้ควบคุมการเมือง ซึ่งหลักการนี้เป็นสิ่งที่ทำให้การดำเนินงานของพรรคพลังธรรมและชุมชนอโคกนั้นสามารถดำรงอยู่ได้และเติบโตได้อย่างรวดเร็วเหนือพรรคและกลุ่มการเมืองอื่น ๆ ในช่วงเวลานั้นตัวอย่างเช่น สารจาก พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เนื่องในโอกาสครบรอบ 5 ปี พรรคพลังธรรม ความว่า “การประพฤติปฏิบัติของนักการเมือง และพรรคการเมืองเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ.2531 ประชาชนเบื่อหน่ายการเมืองที่ผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำเล่า พวกเราหลายคนเห็นพ้องต้องกันว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องช่วยกันตั้งพรรคใหม่ขึ้นมา ที่ยึดมั่นคุณธรรมไม่โกงทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่แย่งกันเป็นใหญ่และไม่ไปปดมดเท็จใส่ร้ายป้ายสี พรรคพลังธรรมจึงถือกำเนิดขึ้นมาเมื่อ 5 ปีที่แล้ว พรรคพลังธรรมเป็นพรรคที่ทวนกระแสความรู้สึกนึกคิดทวนกระแสความเคยชินเก่า ๆ ทางการเมือง” (Yomcharon, 1994, p. 102)

ไม่เพียงแต่ตัวอย่างข้างต้น แต่แกนนำกลุ่มสันติโคกคนอื่น ๆ ล้วนแต่มีส่วนในการผลักดันความคิดคุณธรรมนำการเมืองไปสู่มวลชนเหนียวแน่นในกลุ่มของพวกเขา โดยอีกหนึ่งบุคคลสำคัญได้แก่ สมณะโพธิรักษ์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เขาเห็นว่า การเมืองนั้นเป็นเรื่องของผลประโยชน์ซึ่งนักการเมืองหรือคนโดยทั่วไปล้วนแต่มีความเห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐาน นักการเมืองที่เข้าไปทำหน้าที่ส่วนใหญ่จะคิดถึงแต่การซื้อขายแลกเปลี่ยนโดยกอบโกยให้มากและมุ่งเอาเปรียบผู้อื่นเพื่อให้ตนเองหรือกลุ่มตนเองได้ประโยชน์มากที่สุด กล่าวคือคุณธรรมนั้นจะทำให้การเมือง

“สะอาด” ในขณะที่การเมืองที่ไม่มีคุณธรรมขึ้นาคือการเมืองที่ “สกปรก” ในแง่นี้จึงจำเป็นต้องนำหลักธรรม โดยเฉพาะหลักของชาวอโศกเองที่เปลี่ยนจากการสะสมทุนหาประโยชน์เข้าตัวเป็นการสะสมบุญ หรือที่ชาวอโศกเรียกว่า “บุญนิยม” เข้าไปควบคุมการทำงานของนักการเมือง นอกจากนี้สมณะโพธิรักษ์ยังกล่าวอีกว่าความคิดเช่นนี้เป็นสิ่งที่ตนเองพยายามถ่ายทอด และเผยแพร่ให้เป็นหลักแก่ชุมชนอโศกมาโดยตลอดโดยเฉพาะในช่วงที่กลุ่มสันติอโศกเริ่มออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง

...เมื่อนักการเมืองมีบุญนิยมแล้ว การเมืองจะสะอาดและดีมากขึ้น ยิ่งสำหรับนักการเมืองที่นำเอาหลักบุญนิยมไปใช้แล้วจะทำให้เกิดความเสียสละไม่เอาเปรียบประชาชน ในทางกลับกันหากการเมืองนักการเมืองคนใดไม่มีคุณธรรม นักการเมืองเหล่านั้นล้วนแล้วแต่โกงเอาเปรียบ กดขี่ประชาชน

(สมณะโพธิรักษ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2562)

แนวคิดที่นำหลักบุญนิยมมาใช้ควบคุมการเมืองถูกเผยแพร่ผ่านองค์กรหลักของชาวอโศกคือ มูลนิธิธรรมสันติ มีหน่วยงานย่อยที่สำคัญคือโรงพิมพ์มูลนิธิทำหน้าที่ผลิตวารสารของชาวอโศกในชื่อ “สารอโศก” โดยในวารสารนอกจากจะเป็นการสรุปภาพรวมของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา แจ้งข่าวสารสถิติจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญ ๆ แล้ว ร.ต.แซมดิน เลิศบุศย์ บรรณาธิการกล่าวว่า ภายในยังจะมีเนื้อหาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้คุณธรรมเป็นหลักในการมองความเป็นไปทางสังคม ซึ่งหากนับตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปี พ.ศ.2560 มีวารสารของชาวอโศกรวมทั้งสิ้น 337 ฉบับ (Heikkila-Horn, n.d.)

แนวคิดลักษณะที่ว่ามานี้ของทั้งจำลองและสมณะโพธิรักษ์ถูกเผยแพร่สู่สมาชิกชาวอโศกอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนมีมุมมองต่อการเมืองเป็นไปในทิศทางเดียวกันและแตกต่างจากประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกของชุมชน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ญาติธรรมเหนียวแน่นกับกลุ่มสันติอโศกพวกเขาล้วนแต่เห็นพ้องต้องกันว่า การเมืองต้องมีคุณธรรมเป็นตัวนำ ผู้ที่เหมาะสมจะเป็นผู้ปกครอง หรือมีอำนาจในการสั่งการอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องเป็นผู้ที่สั่งสมบุญมาเยอะหรืออีกความหมายหนึ่งคือปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด

ตัวอย่างเช่น คุณอ๊อต ญาติธรรมในสันติโคกและมีตำแหน่งผู้ช่วยผู้ดูแลงานโสตและโทรทัศน์บุญนิยมทีวีสื่อหลักของชุมชน ให้สัมภาษณ์ว่า คนที่สามารถสะสมบุญได้เยอะหรืออีกความหมายหนึ่งคือปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ศึกษาธรรมมานานตลอดจนมีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนที่นานกว่าคนอื่น ๆ ผู้นั้นจะได้รับหน้าที่หลัก ๆ ในชุมชนเช่น กรรมการชุมชน ดูแลกิจการบริหารในชุมชน ซึ่งเมื่อถามถึงมุมมองทางการเมืองเขาอธิบายไปในลักษณะของแนวคิดคุณธรรมนำการเมืองคือ ผู้ที่จะได้รับตำแหน่ง หน้าที่สำคัญใด ๆ ควรเป็นคนที่มีบุญ อาจจะไม่จำเป็นต้องปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดเหมือนอย่างคนในอโศกเพราะเรื่องทางการเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ เรื่องทางโลกมากกว่า แต่หากผู้ปกครอง นักการเมืองที่เข้ามามีอำนาจไม่มีเรื่องบาปบุญ หรือหลักธรรมในการดำเนินชีวิต นักการเมืองผู้นั้นก็สามารถโกงหรือหาประโยชน์ใส่ตัวได้ ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้ที่เหมาะสมจึงควรเป็นผู้ที่ใช้ธรรมะเป็นเครื่องชี้นำ

2.3 คนไม่เท่ากัน

แนวความคิดนี้ถือว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญที่แม้ว่าชาวอโศกจะมองว่าคุณธรรมจะเป็นตัวส่งเสริมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แต่ในประเด็นเกี่ยวกับความเท่าเทียมในสังคมพวกเขากลับมีลักษณะที่ไม่ยอมรับว่าทุกคนในสังคมนั้นมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันซึ่งถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขามองว่าผู้ที่มีคุณธรรมหรือปฏิบัติธรรมอยู่เสมอจะมีความคิด สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาให้กับสังคมได้มากกว่าบุคคลทั่วไป สำหรับชาวอโศก ความเท่าเทียมกันไม่ได้หมายถึงการที่ทุกคนมีสิทธิมีเสียงเท่ากันทั้งในทางสังคมและการเมือง แต่ความเท่าเทียมที่แท้จริงถูกชี้นำด้วยเรื่องทางศาสนา คือ การที่ทุกคนต่างทำหน้าที่ของตัวเองตามบุญและบาปที่เราสั่งสมมาจากอดีต และกำหนดให้เรามาแล้วตั้งแต่เกิดว่าแต่ละคนควรอยู่ในชนชั้น ฐานะใดในสังคม ซึ่งแต่ละชนชั้น ฐานะก็ย่อมมีสิทธิไม่เท่ากัน

“ธรรมะทำให้คนสูงขึ้น” หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ถูกตีความและอธิบายโดยสมณะโพธิรักษ์เป็นแนวคิดสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มสันติโคกมีแนวคิดคนไม่เท่ากัน โพธิรักษ์เห็นว่า การพัฒนาตนเองไม่ใช่เพียงเรื่องของทางโลกเท่านั้น แม้ว่าบางคนจะมีการศึกษาในระดับปริญญาตรี โทหรือเอก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะมีวุฒิ หรือมีคุณค่าในตัวเองสูงกว่าคนทั่วไป ทั้งนี้เพราะสิ่งที่วัดคุณค่าของคนได้มากกว่าการศึกษานั้นคือจิตใจ เขาอธิบายต่อว่า บุคคลที่มีความเป็นมนุษย์ที่ดีและสูงได้นั้นคือคนที่มีจิตใจดี จิตใจต่างหากที่เป็นตัวกำหนดความเป็นมนุษย์

เช่นเดียวกับคำสอนเรื่องดอกบัว 4 เหล่าของพระพุทธเจ้า หากพิจารณาดูอย่างรอบคอบก็จะเห็นว่าสิ่งที่พระพุทธเจ้าอธิบายนั้นมีส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาสูงน้อยมาก แต่จะเน้นไปที่การศึกษาจิตใจเป็นหลัก ความคิดเหล่านี้ทำให้สมณะโพธิรักษ์จัดตั้งโรงเรียนธรรมะ และคตินโยบายการเรียนการสอนขึ้นเองโดยเน้นคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน หรือบุคคลทั่วไปที่ต้องการศึกษาถือศีลเป็นอันดับแรก แล้วจึงจัดให้มีการเรียนการสอนแบบทั่วไปทีหลัง (Sirikanchana, 1997, p. 123)

ในการสัมภาษณ์ คุณปานปั่น ญาติธรรมเหนียวแน่นกับกลุ่มสันติอโศกและมีความศรัทธาในสมณะโพธิรักษ์เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในประเด็นนี้คือ เขาเห็นว่าผู้ที่มีธรรมะจะมีปัญญา มีสติมากกว่าคนทั่วไป ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านนี้อธิบายว่า ระบบหนึ่งสิทธิหนึ่งเสียงไม่ได้แสดงถึงความเท่าเทียมและเสมอภาคกันเสมอไป ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละคนนั้นมีคุณธรรม สติปัญญาแตกต่างกัน ซึ่งคนที่มีสติปัญญาน้อยมักจะมีจำนวนมากกว่าเสมอ เพราะฉะนั้นคนมีปัญญา มีคุณธรรมน้อยกว่าจึงไม่ควรมียกย่องสิทธิเทียบเท่ากับผู้ที่สติปัญญา หรือหมั่นปฏิบัติธรรม ในแง่นี้การที่ทุกคนมีสิทธิมีเสียงเท่ากันโดยเฉพาะในทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้ดีเสมอไป โดยตัวอย่างตอนหนึ่งจากคำสัมภาษณ์ความว่า

...ถ้าให้คนมีปัญญา มีสติน้อยแต่มีจำนวนมากได้ปกครองประเทศก็ไม่ไปไหนเพราะพวกเขามีสติน้อย แต่ถ้าให้คนที่ตื่นรู้แล้วแต่อาจมีจำนวนน้อยขึ้นมากปกครอง ประเทศจะสามารถเดินหน้าไปได้
(คุณปานปั่น, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2562)

นอกจากนี้แล้ว ชาวอโศกยังมีแนวคิดที่ว่าคนแต่ละคนเกิดมาเท่ากันไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจาก “บุญ” ที่แต่ละคนสั่งสมมาในอดีตนั้นมีไม่เท่ากัน คำอธิบายนี้เป็นการตีความพุทธศาสนาในแบบเฉพาะของชาวสันติอโศกจากคำสอนเรื่องดอกบัว 4 เหล่าที่จะเห็นได้ว่า มีเหล่าหนึ่งที่พระพุทธเจ้าอธิบายว่าเป็นเหล่าที่อยู่ใต้โคลนตมซึ่งเปรียบเสมือนคนที่ไม่สามารถเรียนรู้ รับรู้อะไรเพิ่มเติมได้อีกแล้ว คนในประเภทนี้ไม่สามารถรู้แจ้งถึงความดีถึงบาปบุญในทางพุทธได้ ซึ่งชาวอโศกที่ให้สัมภาษณ์กล่าวเพิ่มเติมว่า ที่เป็นอย่างนี้เป็นเพราะคนเหล่านั้นเสมือนมีบาปมาตั้งแต่เกิดและเกิดมาเพื่อชำระบาปที่ทำไว้เมื่ออดีตชาติเท่านั้น

แนวคิดเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองต่อการเมืองของพวกเขาด้วย สำหรับ ญาติธรรมผู้เหนียวแน่นในกลุ่มสันติโคก เขาเห็นว่าในสังคมหนึ่ง ๆ ย่อมมีคนที่ยึดมั่นได้ในระดับที่ไม่เท่ากัน หรือในบางคนอาจไม่มีทางที่จะยึดมั่นได้เลย ระดับการยึดมั่นของแต่ละคนที่ไม่เท่ากันนี้จึงเป็นที่ยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าแต่ละคนนั้นควรมีสติธรรม มีเสียงไม่เท่ากัน ผู้ที่ยึดมั่นได้มากควรมีสติธรรมมาก ในทางกลับกันผู้ที่ไม่สามารถยึดมั่นได้ หรือยึดมั่นได้น้อยกว่าก็ควรที่จะมีสติธรรมน้อยและยอมสละสิทธิของตนให้กับผู้ที่ยึดมั่นได้มากกว่านั่นเอง

ในแง่หนึ่งจึงเห็นได้ว่าชุมชนอโคกนั้นมีลักษณะที่ไม่เชื่อว่าคนทุกคนเกิดมามีความเท่าเทียมกัน คนที่มีคุณธรรมย่อมมีคุณค่าในตัวเองสูงกว่าคนที่ไม่มีคุณธรรมเสมอ นอกจากนี้ความเท่าเทียมที่แท้จริงคือการที่ทุกคนต่างทำหน้าที่ของตนเองตามบุญ และบาปที่สั่งสมมา โดยที่ไม่มีการเลื่อนชั้นขึ้นลง ฐานะให้สูงขึ้น หรือแม้แต่ลดชั้นลง ฐานะตัวเองลง ทั้งนี้เป็นเพราะแต่ละคนนั้นมีบุญ บาป ที่ติดตัวมาไม่เท่ากัน

2.4 ความเป็นไทย

อีกแนวคิดหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของ สันติโคกคือ แนวคิดอนุรักษความเป็นไทยให้ดำรงอยู่ในสังคม ความเป็นไทยในความหมายดังกล่าวประกอบอยู่ด้วยกัน 3 ส่วน ได้แก่ ความเป็นชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทั้งสามส่วนนี้เป็นสิ่งที่คนในสันติโคกรับรู้และเห็นพ้องไปในทิศทางเดียวกันว่า ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน มีศาสนาและสถาบันกษัตริย์คอยปกป้องชาติ ซึ่งไม่เพียงแต่ชาวอโคกเท่านั้น แต่รวมไปถึงคนไทยทุกคนต้องร่วมกันอนุรักษทั้ง 3 สถาบันนี้ไว้

หนึ่ง เรื่องของชาติ สำหรับชาวสันติโคกความเป็นชาติไทยเป็นการให้ความหมายไปที่วิถีชีวิตแบบพื้นบ้านตัวอย่างเช่นชุมชนอโคกในช่วงแรก ใช้ชีวิตตามธรรมชาติ ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ต่อท่อน้ำมาใช้เองห้ำมรดึงภายในชุมชน ยกเว้นจักรยาน กินอยู่อย่างเรียบง่าย (Sirikanchana, 1997, p. 125) การกินอยู่อย่างเรียบง่ายของชาวอโคกในลักษณะนี้มีความตรงกันข้ามกับวิถีชีวิตแบบใหม่ที่เปรียบเสมือนสิ่งล่อลวงที่ไปทำลายธรรมชาติของความเป็นชาติไทยแต่โบราณ ชาวอโคกมองว่าสิ่งล่อลวงวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาตัวอย่างเช่น การปฏิบัติตนแบบตะวันตก การสนุกสนานในอบายมุข เป็นการบ่อนทำลายรากเหง้าของชาติและกำลังทำให้ความหมายของความเป็นไทยเปลี่ยนไป (McCargo, 1997, p. 200)

ผู้ใหญ่บ้านของชุมชนราชธานีโคก ชุมชนของกลุ่มสันติโคกในจังหวัด อุบลราชธานี ซึ่งเขาเข้าร่วมกิจกรรมกับสันติโคกอยู่เป็นประจำ และยังมีส่วนในการ กำหนดกฎระเบียบ และแนวปฏิบัติธรรมในชุมชนให้สัมภาษณ์ในประเด็นที่ว่า สิ่งหนึ่ง ที่ชาวโคกยึดมั่นมาโดยตลอดคือการใช้ชีวิตแบบสมถะให้ได้มากที่สุด วิธีชีวิตแบบนี้ เป็นแบบดั้งเดิมของคนไทย เขากล่าวว่า ในสมัยก่อนที่จะมีต่างชาติหรือวัฒนธรรม ตะวันตกเข้ามา คนไทยล้วนแต่ใช้ชีวิตแบบพอเพียงคือ กินน้อย ใช้่น้อย มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศเกิดความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะ เมื่อมีการนำแนวคิดต่างชาติเข้ามา สิ่งเหล่านี้ก็กลับค่อย ๆ หายไป ในความคิดของ ผู้ใหญ่บ้านท่านนี้มองว่า วัฒนธรรมตะวันตกตัวอย่างเช่นการแสวงหาเงินเพื่อใช้ดำเนิน ชีวิต การเปิดช่องทางให้คนต่างชาติเข้ามาลงทุน หรือแม้แต่การรับแนวคิดการ ปกครองแบบตะวันตกมาใช้ สิ่งเหล่านี้ทำให้คนปฏิบัติตัวขัดกับวิถีดั้งเดิมซึ่งเปรียบ เสมือนรากเหง้าของความเป็นไทยในอดีต ชาวโคกจึงจำเป็นต้องรักษาวินัยไทย แบบดั้งเดิมไว้

ในแง่นี้ชาติในความหมายของชาวโคกจึงมีลักษณะที่ปฏิเสธสิ่งที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์และพยายามจะพิสูจน์ว่าพุทธในอุดมคติรวมไปถึงการให้สังคมกลับไปที่ วิถีแบบดั้งเดิมคือกินน้อยใช้น้อย อยู่ได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งประเทศอื่น ๆ สามารถ เกิดขึ้นได้ พวกเขาให้ความสำคัญกับการรักษาวัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่ในฐานะ วัฒนธรรมหลักของชาติ และปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาลบล้างวัฒนธรรมเดิมของ ชุมชน รวมถึงของชาติด้วยเช่นกัน

สอง ศาสนา ในความคิดของคนในกลุ่มชุมชนโคก พุทธศาสนา คือสิ่งที่บ่งบอก ความเป็นไทย รากเหง้าของคนไทยได้อย่างชัดเจนที่สุด พวกเขาต่างเชื่อว่าทั้งประเพณี วัฒนธรรมของไทยล้วนแล้วแต่มีพื้นฐานมาจากศาสนาพุทธ ซึ่งหลายประเพณีก็มี ความสำคัญกับความเป็นชาติ และพระมหากษัตริย์ของไทย ตัวอย่างเช่น พระราชพิธี แรกนาขวัญ พระราชพิธีฉลองราชสมบัติ พระราชพิธีทรงผนวช ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับ พุทธศาสนาทั้งสิ้น คำอธิบายของ พล.ต.จำลอง ในนิตยสารปี พ.ศ.2524 เรื่อง “เราจะใช้ศาสนาแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างไร” เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการนำเสนอ แนวคิดศาสนา และชาตินิยมเชื่อมโยงเข้าหากันเพื่ออธิบายความเป็นไทยอย่างชัดเจน ในบทความดังกล่าว พล.ต.จำลองมีความเห็นว่า ในช่วงเวลานั้นความทันสมัย แบบตะวันตกกำลังเข้าครอบงำความเป็นชาติที่หมายถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สืบทอดมาแต่โบราณ ซึ่งพุทธศาสนาและชุมชนโคกจะไม่มีวันยอมจำนน

ต่อความก้าวหน้าอันเลวร้ายนี้ที่เกิดขึ้น ในบทความจำลองได้เชื่อมโยงชุมชนอโคก ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวพุทธกับการรักษาความเป็นไทยไว้โดยเขาให้เหตุผลว่า ชีวิตที่เรียบง่ายเป็นลักษณะของคนไทย อิทธิพลของสินค้าจากต่างประเทศกำลังทำให้คุณค่าของชาติและความเป็นไทยเสียหาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถแก้ไขได้หากเราในฐานะชาวพุทธหันมาให้ความสนใจกับศาสนามากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญที่อยู่คู่กับความเป็นไทยมาโดยตลอด (McCargo, 1997, p. 199)

เช่นเดียวกับความคิดของ พล.ต.จำลองตามที่ McCargo กล่าวถึงข้างต้น ในความคิดของสมณะโพธิรักษ์เห็นว่า พุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความเป็นไทยและความเป็นชาติไทยได้อย่างดีที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนโดยทั่วไปล้วนแต่นับถือศาสนาพุทธ ชาวพุทธที่ดีคือผู้มีสติ มีการไตร่ตรองรู้คิดรู้จักสามัคคี สิ่งเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดที่สุดของคนไทย เขาอธิบายว่า

...เอกลักษณ์ของคนไทยที่ต่างชาติไม่มีคือการเคารพ เห็นใจกัน และกัน ดูตัวอย่างน้ำท่วม จะท่วมซักกี่ครั้งคนไทยก็ช่วยกันได้เสมอ จะตึกกันเรื่องการเมืองกี่ครั้งสุดท้ายเราก็อยู่ในแผ่นดินเดียวกันได้มาตลอด เพราะเราเห็นใจกัน สิ่งจำพวกนี้มันจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าเราไม่ได้มีธรรมเข้าไปอยู่ในจิตใจ จะมีมากมีน้อยก็แล้วแต่ แต่ขอให้เรามีธรรมในใจแม้จะซักเล็กน้อย เรายังเรียกได้ว่ามีความเป็นมนุษย์ มีความเป็นคนไทย ดูอย่างฝรั่ง เขามาที่ราชธานีอโคกเขาตกใจ ทำไมพวกเราช่วยกันมากขนาดนี้

(สมณะโพธิรักษ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2562)

สาม พระมหากษัตริย์ ชาวอโคกมีแนวคิดว่สถาบันกษัตริย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการรักษาความเป็นชาติให้คงอยู่ พระมหากษัตริย์เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของความเป็นไทย โดยจากการสัมภาษณ์คนในกลุ่มสันติโคกพบว่า พวกเขามีคำอธิบายในแนวทางที่เหมือนกันคือ พระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกป้องชาติ กอบกู้ชาติบ้านเมืองให้เจริญทำให้ประชาชนทั่วไปอยู่ดีกินดีมีความสุขมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างเช่นคุณอรพิน มองว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในการเป็นคนไทยคือต้องรู้จักบุญคุณแผ่นดินในอดีตแผ่นดินของเรานั้นล้วนแล้วแต่เป็นของกษัตริย์ ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันกษัตริย์จะมีบทบาทน้อยลงมากและประชาชนสามารถใช้แผ่นดินได้ตามอำเภอใจ แต่เราก็กัง

จำเป็นต้องสำนึกถึงบุญคุณของผู้มอบแผ่นดินให้กับเรา การสำนึกบุญคุณนี้เป็นสิ่งที่คนดีทั่วไปต้องปฏิบัติ นอกจากนี้เขายังได้กล่าวอย่างหนักแน่นว่า สำหรับตนเองแล้ว สิ่งที่สำคัญคือการเกิดทูลพระมหากษัตริย์ของคนในชุมชนอโคกไม่ได้จำกัดแต่เฉพาะองค์ใดองค์หนึ่ง หรือเกิดทูลจากพระราชกรณียกิจที่กษัตริย์ได้ทำมาเท่านั้น พวกเขาเลือกที่จะเกิดทูลพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันโดยเชื่อว่า เหตุที่ทั้งชาติ ศาสนา รวมถึงประชาชนที่อยู่ดีกินดีได้นั้นเป็นเพราะการที่ประเทศมีสถาบันพระมหากษัตริย์

โดยสรุปแล้วทั้ง 4 แนวคิดสำคัญของกลุ่มสันติอโคกได้แก่ หนึ่ง ศาสนาและการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน สอง ศาสนาเป็นเรื่องที่มีคุณค่ามากกว่าการเมือง สาม โดยพื้นฐานของมนุษย์เกิดมาไม่เท่ากันแต่อิงกับหลักการทางศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องบาปและบุญ สี่ แนวคิดเรื่องความเป็นไทยที่ประกอบด้วยชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แนวคิดเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของกรอบคิดศีลธรรมนำการเมือง ที่ถูกนำไปใช้เพื่อจูงใจคนทั้งที่เหนียวแน่นกับกลุ่มอยู่แต่เดิม และเพิ่มความสนใจให้กับสาธารณะชนภายในกลุ่มการเคลื่อนไหว อีกทั้งกรอบคิดศีลธรรมนำการเมืองยังถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความหมายต่อการเมืองในยุครัฐบาลทักษิณว่าเป็นการเมืองที่ไม่มีศีลธรรมขึ้นา และทำให้มวลชนภายในกลุ่มเห็นพ้องว่าจำเป็นต้องออกมาเคลื่อนไหวเพื่อขับไล่รัฐบาลทักษิณ

3. การระบູปัญหาของกຸ່มสันติอโคกในสมัยรัฐบาลทักษิณ

ในช่วงต้นของการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ พ.ศ.2549 แกนนำกลุ่มทั้งฝ่ายพระและฆราวาสมีความพยายามออกมาสื่อสารต่อมวลชนในกลุ่มและต่อสาธารณะเพื่อหาคำตอบว่าอะไรคือสิ่งผิดปกติ และระบູปัญหาว่าใครควรถูกตำหนิหรือขจัดออกจากการเมืองไทย ซึ่งพบว่า ในช่วงก่อนที่สันติอโคกจะประกาศเข้าร่วมกับขบวนการพันธมิตรฯ ในต้นปี พ.ศ.2549 แกนนำสันติอโคกได้ระบູปัญหาว่าทักษิณเป็นภัยต่อประเทศเนื่องจากเป็นผู้นำที่ไม่มีศีลธรรมนำการเมือง และไม่อนุรักษความเป็นไทยให้ดำรงอยู่ สองประเด็นสำคัญนี้ส่งผลให้ญาติธรรมและประชาชนทั่วไปที่ติดตามกลุ่มสันติอโคกมีความเห็นถึงปัญหาในทิศทางเดียวกันว่า พวกเขาจำเป็นต้องออกมาขับไล่รัฐบาลทักษิณ

3.1 การเมืองกำลังขาดคุณธรรม กับแนวคิดคุณธรรมนำการเมือง

ประเด็นแรกที่แกนนำกลุ่มสันติโคกมีการออกมาสื่อสารต่อมวลชนของพวกเขาและต่อสาธารณะเพื่อสร้างความชัดเจนว่าทักษิณเป็นภัยต่อการเมืองและประเทศคือเรื่องทักษิณเป็นต้นเหตุให้การเมืองขาดคุณธรรม พรรคไทยรักไทยและนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร เริ่มมีการทุจริต คอร์รัปชัน ไม่ซื่อสัตย์ต่อประชาชนและผลประโยชน์ของประเทศ ซึ่งในความคิดของชาวอโคก การระบอบปัญหาเช่นนี้ถูกเชื่อมโยงกับแนวคิดคุณธรรมนำการเมืองของสันติโคกที่ว่าผู้นำที่ดีต้องมีทั้งความสามารถและคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญตามแนวคิดคุณธรรมนำการเมืองจากที่กล่าวไปในส่วนก่อนหน้านี้ เมื่อทักษิณขาดคุณสมบัติข้อนี้ไป พวกเขาจึงจำเป็นต้องออกไปชุมนุมขับไล่

ผู้ที่เป็นคนจุดประเด็นระบอบปัญหาของรัฐบาลทักษิณในข้อนี้คือกลุ่มแกนนำสันติโคก โดย ร.ต.แซมดิน เลิศบุศย์ หนึ่งในแกนนำการเคลื่อนไหวของกลุ่มสันติโคกอธิบายว่า กรณีขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปอเรชั่นจำกัดของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จำนวนทั้งสิ้น 73,000 ล้านบาท โดยหลีกเลี่ยงภาษี เป็นกรณีสำคัญที่ทำให้ชาวอโคกเห็นว่าทักษิณเป็นผู้ที่ไม่มีคุณธรรม การหลีกเลี่ยงภาษีอย่างจงใจเสมือนเป็นการโกงประชาชน แม้ว่าการโกงนี้มันจะไปทำให้คนกลุ่มหนึ่งได้ประโยชน์ แต่มันไม่ใช่ผลประโยชน์ของส่วนรวม หรือแม้แต่หากการขายหุ้นอย่างในกรณีหุ้นบริษัทชินคอร์ปอเรชั่นจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมแต่ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ร.ต.แซมดิน อธิบายต่อ ทั้งนี้เป็นเพราะหากประชาชนทั่วไปสามารถยอมรับการโกงได้ในอนาคตการโกงจะเป็นเรื่องปกติซึ่งอาจจะส่งผลเสียต่อตัวเราได้ในครั้งต่อ ๆ ไป

นอกจากความเห็นข้างต้น พล.ต.จำลอง ศรีเมือง แกนนำคนสำคัญของสันติโคกยังเป็นอีกคนหนึ่งที่ย่อการระบอบปัญหาให้คนในชุมชน และประชาชนทั่วไปสนใจถึงปัญหาของระบอบทักษิณ โดยเขาพยายามชี้ว่าทักษิณกำลังโกงประชาชนและขาดคุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมผ่านการแสดงออกโดยเขียนจดหมายถึงนายกรัฐมนตรีทักษิณในเรื่องเกี่ยวกับการเลี่ยงภาษีกรณีขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปอเรชั่นพร้อมกับเปิดเผยต่อสาธารณะ เนื้อหาตอนหนึ่งในจดหมายกล่าวว่า “ถ้า ดร.ทักษิณ และครอบครัวขายหุ้นเจ็ดหมื่นสามพันล้านบาทให้คนไทย รับรองว่าขายหมดแน่ กฎหมายกำหนดว่า ดร.ทักษิณ ไม่ต้องเสียภาษีที่ได้กำไรจากการขายหุ้น เพราะขายผ่านตลาดหลักทรัพย์ หากเป็นเรื่องอื่น ดร.ทักษิณ ต้องเสียภาษีรายได้ส่วนบุคคล คำนวณอัตราสูงสุดก็ 37 % เป็นเงินประมาณ สองหมื่นหกพันล้านบาท ดร.ทักษิณ บอกว่าจะเจียดเงินส่วนหนึ่งช่วยการกุศล เป็นเรื่องที่ดีครับ ตอนเราอยู่พรรคพลังธรรมด้วยกัน ผมเคยพูดเสมอ ๆ ว่า ใครจะรวยหรือจนนั้นไม่สำคัญ

เมื่อมาเป็นนักการเมือง ต้องเสียสละ ชื่อสัตย์อย่างเดียวยังไม่พอ เพราะทำแบบนี้ “ของเขาไม่เอา ของเราไม่ให้” ก็เรียกว่า ชื่อสัตย์ แล้วเท่านั้นไม่พอ นักการเมือง ต้องเลื่อนชั้นจาก “ชื่อสัตย์” ไปสู่ชั้น “เสียสละ” คือ ของเขาไม่เอา ของเราก็ตองให้ด้วย” (MGR online, 2006)

จากจดหมายของจำลองถึงทักษิณฉบับนี้ทำให้เห็นได้ว่าในช่วงเวลาก่อน ชาวอโคตออกไปชุมนุมบนท้องถนน พล.ต.จำลอง ศรีเมือง พยายามระบุปัญหาว่า การเมืองในขณะนั้นเป็นการเมืองที่ขาดคุณธรรม การกระทำของทักษิณทั้งในกรณี ขายหุ้นบริษัทตัวเอง รวมถึงกรณีโอนหุ้นการไฟฟ้า การบินไทย กำลังเป็นแนวทาง ที่ทำให้ประเทศเสียผลประโยชน์และเปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้ามายุึดครองผลประโยชน์ จากคนไทย ลักษณะเช่นนี้จำลองมองว่าเป็นการขาดคุณธรรมตรงที่ ทักษิณจงใจ ขายหุ้นให้กับต่างชาติเพื่อทำกำไรและอาศัยช่องทางของกฎหมายหลบเลี่ยงภาษี เมื่อคนที่เสียประโยชน์คือประชาชนแต่ทักษิณในฐานะนายกรัฐมนตรีกลับไม่มีการปกป้อง ยิ่งไปกว่านั้นยังปกปิดข้อมูลตราบนี้ซึ่งเหมือนกับการจงใจโกหกประชาชน ในแง่นี้ทำให้เห็นได้ว่าการทำงานของทักษิณนั้นขาดคุณธรรม โดยจำลองได้ระบุว่า “ก่อนหน้านี้ ก่อนที่ผมจะออกมาต่อต้านเขา ผมได้เขียนจดหมายเปิดผนึกฉบับหนึ่ง ผมบอกเขาว่า คุณขายหุ้นให้เทมาเส็กสิงคโปร์ได้ยังไง หุ้นที่คุณขายไปมันรวมทั้ง ดาวเทียมด้วย ดาวเทียมนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบราชการลับแล้วคุณเป็นนายก เป็นประธานสภาความมั่นคงแห่งชาติ มันไม่ได้ แล้วอีกข้อหนึ่ง คุณบอกว่า ไม่ต้อง เลี่ยงภาษีเพราะกฎหมายได้กำหนดไว้ ก็คุณเป็นคนหนึ่งใช้ใหม่ที่มีส่วนสนับสนุน กฎหมายออกมา พอกฎหมายออกมาปั๊บคุณเทขายปั๊บเลย ผมบอกว่าควักมาซะดี ๆ 7,300 ล้านบาท ผมคิดมาให้แล้วภาษี 20,000 ล้านบาท ควักมาซะดี ๆ โหคุณบอก จะตั้งมูลนิธิช่วยประชาชนไง ก็เอาเงินจำนวนนี้ไปช่วยเหลือประชาชนสิ คุณก็ไม่ทำ เมื่อเป็นเช่นนี้ ในส่วนของผมจึงเห็นว่าผิดอย่างยิ่ง จึงตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมกับ กลุ่มพันธมิตร” (Phichalai, 2012, p. 160)

การระบุปัญหาเช่นนี้ทำให้มวลชนส่วนหนึ่งเห็นพ้องและเห็นอย่างชัดเจนขึ้น ในปัญหาของรัฐบาลทักษิณว่ากำลังขาดคุณธรรม ตัวอย่างเช่น คุณป้าอ้อย หนึ่งใน มวลชนพันธมิตรฯ ที่ติดตามการเคลื่อนไหวของสันติอโคตมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.2549 อธิบายว่า เหตุสำคัญที่เขาออกไปไล่รัฐบาลเป็นเพราะเห็นว่ารัฐบาลไม่ชื่อสัตย์ เมื่อรัฐบาลไม่ชื่อสัตย์ตั้งใจหลอกลวงประชาชน จึงเป็นหน้าที่ของชาวอโคตและประชาชน ทั่วไปที่จะออกไปชุมนุมแล้วให้ผู้ที่ชื่อสัตย์กว่าทักษิณเข้ามาทำหน้าที่ผู้นำในการ บริหารบ้านเมืองแทน โดยเขากล่าวว่า “ไปไล่คนไม่ดี ให้คนดี ที่ทั้งดีทั้งเก่งเข้ามาแทน”

ตัวอย่างจากทั้ง ร.ต.แซมดิน เลิศบุศย์ จดหมายของ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ทำให้กล่าวได้ว่าในช่วงก่อนการชุมนุมบนท้องถนนในนามพันธมิตรฯ แกนนำกลุ่มสันติอโศกเริ่มมีการเปิดประเด็นโดยระบอบปัญหาว่าการใช้อำนาจทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีเป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง และที่สำคัญคือขัดกับกรอบคิดศีลธรรม นำการเมืองของพวกเขา จนทำให้มวลชนที่ส่วนใหญ่เป็นญาติธรรมเหนียวแน่นกับกลุ่มเห็นเป็นทิศทางเดียวกันว่าจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องออกมาชุมนุมขับไล่รัฐบาลทักษิณและทำการเมืองให้มีศีลธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็น

3.2 การพัฒนาประเทศของรัฐบาลกับแนวคิดความเป็นไทยของสันติอโศก

จากที่อธิบายไปในส่วนก่อนหน้าว่าชาวอโศกมีแนวคิดอนุรักษ์ความเป็นไทยให้คงอยู่โดยปฏิเสธวัฒนธรรมและแนวความคิดจากตะวันตก แกนนำได้นำแนวคิดนี้ขึ้นมาและชี้ให้เห็นว่าแนวทางของรัฐบาลทักษิณนั้นขัดกับแนวคิดของกลุ่มตน พวกเขาจะระบอบปัญหาโดยอธิบายว่าแนวทางการพัฒนาของทักษิณที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เมื่อการพัฒนาเกิดขึ้นอาทิ การเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานทำให้เกิดการไหลเวียนของเงิน คนงานทั้งในและนอกประเทศมากขึ้น การพัฒนาเช่นนี้แกนนำสันติอโศกไม่เห็นด้วย และกล่าวโทษว่าบางเรื่องมีความรวดเร็วเกินไปและอาจไม่ยั่งยืนจนเกิดผลเสียได้ พวกเขาเริ่มนำคำอธิบายนี้ออกมาเผยแพร่ผ่านสื่อของกลุ่ม และชี้ให้ผู้รับสารเห็นตรงกันว่า วิถีดั้งเดิมของไทยกำลังถูกคุกคามและจำเป็นต้องหยุดยั้งการคุกคามนี้โดยการออกมาชุมนุมขับไล่รัฐบาล

ในยุคของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร การพัฒนาประเทศคือการปรับตัวตามยุคสมัย ซึ่งยุคสมัยที่เขาดำรงตำแหน่งนั้นเห็นว่าเป็นยุคสมัยแห่งโลกาภิวัตน์ ในแนวคิดของทักษิณโลกาภิวัตน์นั้นมีได้เป็นเพียงโลกของการไหลเวียนอย่างเสรีของสินค้า การลงทุน บริการ ผู้คน การไหลของสิ่งเหล่านี้มิได้ไหลเวียนทางเดียว หากแต่เป็นโลกที่มีการเชื่อมต่อกันสัมพันธ์มากขึ้น ถี่ขึ้น เร็วขึ้น โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านเวลาและสถานที่ อย่างไรก็ตามโลกาภิวัตน์นั้นมีทั้งด้านบวกและลบ ในด้านบวกทำให้คุณภาพชีวิตเราพัฒนาและฐานะของผู้คนดีขึ้น ในด้านลบจะเกิดการแข่งขันด้านการตลาด ทรัพยากรรุนแรงขึ้น ลักษณะนี้ทำให้การปรับตัวจึงเป็นสิ่งสำคัญ และประเทศเสี่ยงไม่ได้ที่จะต้องปรับตัวและรับเทคโนโลยี วัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามา “การปรับตัวอย่างต่อเนื่องคือกฎเกณฑ์ของการอยู่ในโลกยุคนี้”

(Pro-Thaksin, n.d.)

แนวคิดการพัฒนาประเทศของทักษิณขัดแย้งกับแนวคิดการอนุรักษ์ความเป็นไทย ในส่วนของวิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยของชาวอโคตเป็นอย่างมาก สำหรับสันติอโคต การพัฒนานั้นย่อมเกิดขึ้นได้ปรับเปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความเป็นรากเหง้าของไทยนั้นจำเป็นต้องยังคงอยู่ เช่น ประเพณี วัฒนธรรมไทย นอกจากนี้การปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วยังเป็นสิ่งที่ชาวอโคตไม่เห็นด้วย ในแง่นี้ทำให้ ชาวอโคตไม่เห็นด้วยกับหลักในการพัฒนาของทักษิณ ที่เน้นการปรับตัวอย่างรวดเร็ว ให้สอดคล้องกับยุคสมัยโลกาภิวัตน์ ตัวอย่างเช่นมุมมองของสมณะโพธิรักษ์ที่อธิบายว่า

...ชุมชนอโคตนั้นไม่ได้ปฏิเสธการเปลี่ยนแปลง ทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเพียงแต่ในแต่ละสิ่งที่เปลี่ยนนั้นเราต้องมั่นใจ อย่างแน่วแน่แล้วว่าเป็นสิ่งที่ดี และยั่งยืนอย่างแท้จริง ในทางกลับกัน หากรับวัฒนธรรมตะวันตกมาอย่างเดียวน โดยไม่ไตร่ตรองดูว่าวิถี ของเราดั้งเดิมนั้นเป็นอย่างไรขัดกันหรือไม่ หากไม่มองสาระสำคัญ ตรงนี้และมุ่งแต่จะเปลี่ยนแปลง ก็จะมีส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงมันนำไปสู่สิ่งที่ไม่ดีได้

(สมณะโพธิรักษ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2562)

นอกจากในเรื่องการมุ่งให้ประเทศมีการปรับตัวเข้ากับโลกอย่างรวดเร็วแล้ว แนวคิดเรื่องระบบทุนนิยมของทักษิณ ยังเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับแนวคิด บุญนิยม ของชาวอโคตเป็นอย่างมาก โดยสำหรับทักษิณในสมัยที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีมุมมองว่า ทุนนิยมมีลักษณะที่อิงอยู่กับเศรษฐกิจแบบฐานความรู้ เขาอธิบายว่าเป็น เศรษฐกิจที่ใช้ความรู้ใช้ปัญญาในการทำมาหากิน เป็นยุคที่เศรษฐกิจแข่งขันกัน บนฐานความรู้เป็นเศรษฐกิจแห่งความเร็ว “แข่งขันที่ความเร็ว เร็วแล้วต้องแม่นยำ แม่นยำก็ต้องมีข้อมูล ต้องวิเคราะห์ข้อมูลเป็น หยิบข้อมูลถูกจึงจะเร็วได้” กล่าวคือ ในทัศนะของทักษิณ ทุนนิยมคือระบบของการแสวงหากำไร ขณะที่อีกด้านหนึ่งใน ส่วนแนวความคิดของกลุ่มสันติอโคตจะเห็นได้ว่าสำหรับชาวอโคตการสะสมทุนนั้น เป็นสิ่งอันตราย ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์นั้นมีความโลภ เมื่อเริ่มสะสมทุนก็จะทำให้ ต้องการที่จะสะสมต่อไปเรื่อย ๆ วิธีที่ง่ายที่สุดในการหาทุนนั้นก็คือการไปแย่ง หรือริบทุนของคนอื่นซึ่งจะทำให้เราเกิดกิเลส และมีความเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง เป็นหลัก ในทางกลับกันสำหรับคนในกลุ่มสันติอโคตพวกเขามองว่า หากไม่มีการ

สะสมทุน หรือสะสมแต่พอตีพอใช้ สิ่งที่เกิดขึ้นเลยคือจะไม่เกิดการแย่งทุน แย่งเงินกัน การเบียดเบียนก็ไม่มี ความเห็นแก่ตัวก็ไม่มี สภาพเช่นนี้ดีกว่าการสะสมทุน

ด้วยเหตุนี้ทำให้ระบบทุนนิยมตามทัศนะของทักษิณ และบุญนิยมตามความคิดของชาวนอิกนั้นมีความขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิง ทุนนิยมสิ่งสำคัญคือความรู้ความสามารถในการปรับตัว แสวงหาทุนและแข่งขันกับคนอื่น ๆ ขณะที่ในบุญนิยมสิ่งสำคัญคือคุณธรรม ความสามารถในการลดกิเลสและศึกษาธรรมะอย่างจริงจัง

จากที่กล่าวไปเห็นได้ว่าแก่นนำสันติโคกมีความพยายามระบอบปัญหาของรัฐบาลทักษิณในสองประเด็นสำคัญอันได้แก่ รัฐบาลขาดคุณธรรม และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศ เผยแพร่ผ่านสื่อของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ในช่วงก่อนที่จะมีการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ ซึ่งทำให้คนในชุมชนนอิก รวมถึงคนชั้นกลางในกรุงเทพฯ จำนวนหนึ่งที่เคยสนับสนุนการเคลื่อนไหวของ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เริ่มเห็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเหนียวแน่นว่าทักษิณเป็นปัญหาต่อการเมืองและประเทศไทยและออกมาไม่เคลื่อนไหวหรือทำอะไรบางอย่างเพื่อเปลี่ยนแปลงให้หลุดพ้นจากปัญหาที่เป็นอยู่ในสังคม

หลังจากมีการระบอบปัญหาของรัฐบาลทักษิณทั้งสองประเด็นข้างต้น นักการเมืองสายวัดได้เริ่มดำเนินการเข้าปรึกษากับสมณะโพธิรักษ์ พล.ต.จำลอง และแก่นนำที่เป็นสมาชิกชาวนอิกเพื่อขอความเห็นเกี่ยวกับการระดมมวลชนออกไปชุมนุมบนท้องถนน โดยการพูดคุยเพื่อลงความเห็นเกี่ยวกับการออกมาชุมนุมเกิดขึ้นในเดือนมกราคม พ.ศ.2549 ที่งานพุทธาภิเษก งานประจำปีที่เป็นการรวมตัวกันของทั้งญาติธรรม และสมณะในสำนักอิกตามต่างจังหวัดมารวมกันที่พุทธสถานศาลิโคก จังหวัดนครสวรรค์ งานดังกล่าวมีการนำวาระการดำเนินงานของรัฐบาลทักษิณโดยเฉพาะเรื่องของการแปรรูปกิจการต่าง ๆ ของรัฐเพื่อเอื้อประโยชน์กับฝ่ายรัฐบาลเข้าที่ประชุม การประชุมที่เกิดขึ้นประกอบด้วยตัวแทนนักการเมืองสายวัด แก่นนำญาติธรรม สมณะโพธิรักษ์ และตัวแทนของ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เข้าประชุมร่วมกันจนได้ข้อสรุปว่า สมณะโพธิรักษ์หัวหน้าสำนักปฏิบัติธรรมอิกมีความเห็นชอบให้นักการเมืองสายวัดและแก่นนำผู้เป็นสมาชิกของชุมชนเป็นผู้ประสานงานหลักในการระดมมวลชนชาวนอิกเข้าสนับสนุนการเคลื่อนไหวของนายสนธิ ลิ้มทองกุล ในท้ายที่สุดหลังจากมติของหลายฝ่ายภายในชุมชนนอิกเห็นว่าควรออกไปเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ที่เคลื่อนไหวอยู่ก่อนหน้านี้ ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ได้แถลงข่าวพร้อมกับประกาศต่อสาธารณะ

ที่บริเวณอนุสรณ์สถาน 14 ตุลาฯ ว่าจะนำมวลหมู่สมาชิกกองทัพธรรมมูลนิธิ พร้อมกับประชาชนจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภาคของประเทศที่ห้วงใยบ้านเมือง ไปร่วมชุมนุมที่ท้องสนามหลวงโดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 เป็นต้นไป (Prachathai, 2006)

หลังจากนั้นชุมนุมขอโคกถือได้ว่ามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ และระดมมวลชนเข้าร่วมเคลื่อนไหวมาโดยตลอดนับตั้งแต่การเคลื่อนไหวภายใต้ ชื่อขบวนการ พันธมิตรฯ พ.ศ.2549 และ พ.ศ.2551 การชุมนุมของกลุ่มคนไทยหัวใจ รักชาติในปี พ.ศ.2554 เรียกร้องเรื่องดินแดนข้อพิพาทไทย-กัมพูชาและปราสาท พระวิหาร รวมถึงการชุมนุมของขบวนการกปปส. ในปี พ.ศ.2556-2557 ต่อต้าน พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมที่เสนอโดยรัฐบาลพรรคเพื่อไทย ก่อนที่จะเปลี่ยนเป้าหมาย เป็นการขับไล่รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

บทสรุป

โดยสรุปแล้วบทความชิ้นนี้เป็นการศึกษาว่ากรอบโครงสร้างความคิดหลักของกลุ่ม สันติอโคทมีลักษณะอย่างไร และพวกเขามีการระบุปัญหาของรัฐบาลทักษิณจนทำให้ ออกมาชุมนุมกับกลุ่มย่อยอื่น ๆ ในช่วง พ.ศ.2549 อย่างไรซึ่งพบว่า ข้อแรก กรอบโครงสร้างความคิดหลักของกลุ่มสันติอโคทคือกรอบความคิดศีลธรรมนำการเมือง โดยประกอบไปด้วย 4 แนวคิดสำคัญได้แก่ ศาสนาและการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน ศาสนาเป็นเรื่องที่มีคุณค่าและควรที่จะเป็นหลักในการชี้นำการเมือง ความสามารถ และสิทธิของคนในบางครั้งอาจไม่เท่ากันเสมอไปเนื่องจากถูกกำหนดด้วยบุญ บาป การเรียนรู้ธรรมชาติของแต่ละบุคคล และแนวคิดที่มุ่งอนุรักษ์ความเป็นไทยใน ความหมายของการอนุรักษ์ไว้ซึ่งชาติ พุทธศาสนา และสถาบันกษัตริย์ กรอบความคิด หลักเช่นนี้ทำหน้าที่เชื่อมโยงให้มวลชนชาวอโคทเกิดการรับรู้และมีความคิดไปใน แนวทางเดียวกันแม้ในกลุ่มของพวกเขาจะมีความหลากหลายทั้งในแง่ชนชั้น ฐานะ หรือภูมิภาคที่อยู่อาศัยก็ตาม ในขณะที่ข้อที่สอง ในการเข้าร่วมขับไล่รัฐบาลทักษิณ ภายใต้ขบวนการพันธมิตรฯ ปี พ.ศ.2549 กลุ่มสันติอโคทมีการระบุปัญหาโดยกล่าว โทษรัฐบาลทักษิณใน 2 ประเด็นสำคัญคือ รัฐบาลทักษิณขาดคุณธรรมซึ่งขัดกับ แนวคิดของชาวสันติอโคท และรัฐบาลทักษิณกำลังขจัดวัฒนธรรมดั้งเดิม รากเหง้า ความเป็นไทยที่ให้ความสำคัญกับชาติ ศาสนา สถาบันกษัตริย์ ออกจากสังคม การระบุปัญหาเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้มวลชนจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะญาติธรรมเหนียวแน่นเห็นด้วยกับการออกมาเคลื่อนไหวขับไล่รัฐบาล

ทักษิณกับสันติอโศก และเป็นกำลังหลักในการสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ

References

- Benford, R. D., & Snow, D. A. (2000). Framing processes and social Movements: An overview and assessment. *Annual Reviews of Sociology*, 26(2000), 611–639.
- Bundhuwong, C. (2017). *Phom cha pai chuai phinong rao ratthaban khi cho thamrai prachachon: Idea and action “politics of good people” of southern people migrating in Bangkok* (Research report). Bangkok: The Thailand Research Fund. [in Thai].
- Heikkila–Horn, M. L. (2010). Santi Asoke buddhism and the occupation of Bangkok international airport. *South–east Asian Studies*, 3(1), 31–47.
- Heikkila–Horn, M. L. (n.d.). *Small is beautiful in Asoke villages*. Retrieved March 8, 2021, from https://www.asoke.info/bunniyom/insight-santi_mobi3.html
- Kongkirati, P. (2017). *Dharma dharma war moral violence and civil disobedience: Identity politics of “good people” in Thai political crisis (2013–2014)* (Research report). Bangkok: The Thailand Research Fund. [in Thai].
- Lertchoosakul, K. (2020). *From a slap hand to a whistle: The dynamics of the Anti–Thaksin movement*. Bangkok: Illumination editions. [in Thai].
- Mackenzie, R. (2007). *New buddhist movements in Thailand: Towards an understanding of Wat Phra Dhammakaya and Santi Asoke*. London: Routledge.
- McAdam, D., & Snow, D. A. (2010). *Readings on social movements: Origins, dynamics, and outcomes*. Oxford: Oxford University Press.
- McAdam, D., McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (1996). *Comparative perspectives on social movements: Political opportunities, mobilizing structures, and cultural framings*. New York: Cambridge University.
- McCargo, D. (1997). *Chamlong Srimuang and the new Thai politics*. London: Hurts.
- MGR online. (2006, January 31). The letter from Chamlong to Thaksin. *MGR online*. Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2006/02/7395> [in Thai].

- Phichalai, P. (2012). *Political struggles of the people's alliance for democracy during Thaksin Shinawatra's government* (Doctoral dissertation). Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai].
- Pintobtang, P. (2016). *Political framework analysis of the theory of social movement*. Chiangmai: Heinrich Boll Foundation.
- Pitidol, T., & Techasunthornwat, C. (2017). *The growth and reversal of democracy of the upper middle class in Thailand* (Research report). Bangkok: The Thailand Research Fund. [in Thai].
- Prachathai. (2006, February 20). Chamlong led the Santi Asoke army to support the Feb 26 rally. *Prachathai*. Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2006/02/7395> [in Thai].
- Pro-Thaksin. (n.d.). *Politics of development*. Retrieved January 30, 2021, from <https://sites.google.com/site/prothaksin/political-devel-opment> [in Thai].
- Sirikanchana, P. (1997). *Its development and religious roles in Thai society* (Research report). Bangkok: Buddhist Studies Center, Chulalongkorn University. [in Thai].
- Wangkulam, A. (2010). *Political roles of Thai middle classes in people's alliance for democracy (PAD) under Thaksin's regime* (master's thesis). Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai].
- Winitart, S. (2001). *Rise and fall of Palangdharma party* (master's thesis). Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai].
- Yomcharon, U. (1994). *The political thoughts of major general Chamlong Srimuang* (master's thesis). Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai].